

MUHAMMAD AL-XORAZMIY
NOMIDAGI TATU FARG'ONA FILIALI
FERGANA BRANCH OF TUIT
NAMED AFTER MUHAMMAD AL-KHORAZMI

“AL-FARG‘ONIIY AVLODLARI”

ELEKTRON ILMIY JURNALI | ELECTRONIC SCIENTIFIC JOURNAL

TA'LIMDAGI ILMIY, OMMABOP VA ILMIY TADQIQOT ISHLARI

4-SON 1(8)
2024-YIL

TATU, FARG'ONA
O'ZBEKISTON

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VAZIRLIGI

MUHAMMAD AL-XORAZMIY NOMIDAGI
TOSHKENT AXBOROT TEXNOLOGIYALARI UNIVERSITETI
FARG'ONA FILIALI

Muassis: Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti Farg'ona filiali.

Chop etish tili: O'zbek, ingliz, rus. Jurnal texnika fanlariga ixtisoslashgan bo'lib, barcha shu sohadagi matematika, fizika, axborot texnologiyalari yo'nalishida maqolalar chop etib boradi.

Учредитель: Ферганский филиал Ташкентского университета информационных технологий имени Мухаммада ал-Хоразми.

Язык издания: узбекский, английский, русский. Журнал специализируется на технических науках и публикует статьи в области математики, физики и информационных технологий.

Founder: Fergana branch of the Tashkent University of Information Technologies named after Muhammad al-Khorazmi.

Language of publication: Uzbek, English, Russian. The magazine specializes in technical sciences and publishes articles in the field of mathematics, physics, and information technology.

2024 yil, Tom 1, №4
Vol.1, Iss.4, 2024 y

ELEKTRON ILMIY JURNALI

ELECTRONIC SCIENTIFIC JOURNAL

«Al-Farg'oniyl avlodlari» («The descendants of al-Fargani», «Potomki al-Fargani») O'zbekiston Respublikasi Prezidenti administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligida 2022-yil 21 dekabrda 054493-son bilan ro'yxatdan o'tgan.

Jurnal OAK Rayosatining 2023-yil 30 sentabrdagi 343-sonli qarori bilan Texnika fanlari yo'nalishida milliy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

Tahririyat manzili:
151100, Farg'ona sh.,
Aeroport ko'chasi 17-uy,
202A-xona
Tel: (+99899) 998-01-42
e-mail: info@al-fargoniy.uz

Qo'lyozmalar taqrizlanmaydi va qaytarilmaydi.

FARG'ONA - 2024 YIL

TAHRIR HAY'ATI

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich,

Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Muxtarov Farrux Muhammadovich,

Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti Farg'ona filiali direktori, texnika fanlari doktori

Arjannikov Andrey Vasilevich,

Rossiya Federatsiyasi Sibir davlat universiteti professori, fizika-matematika fanlari doktori

Satibayev Abdugani Djunosovich,

Qirg'iziston Respublikasi, Osh texnologiyalari universiteti, fizika-matematika fanlari doktori, professor

Rasulov Akbarali Maxamatovich,

Muhammad al-Xorazmiy nomidagi TATU Farg'ona filiali Axborot texnologiyalari kafedrasida professori, fizika-matematika fanlari doktori

Yakubov Maksadxon Sultaniyazovich,

Muhammad al-Xorazmiy nomidagi TATU «Axborot texnologiyalari» kafedrasida professori, t.f.d., professor, xalqaro axborotlashtirish fanlari Akademiyasi akademigi

G'ulomov Sherzod Rajaboyevich,

Muhammad al-Xorazmiy nomidagi TATU Kiberxavfsizlik fakulteti dekani, Ph.D., dotsent

G'aniyev Abduxalil Abdjalilovich,

Muhammad al-Xorazmiy nomidagi TATU Kiberxavfsizlik fakulteti, Axborot xavfsizligi kafedrasida t.f.n., dotsent

Zayniddinov Hakimjon Nasritdinovich,

Muhammad al-Xorazmiy nomidagi TATU Kompyuter injiniringi fakulteti, Sun'iy intellekt kafedrasida texnika fanlari doktori, professor

Abdullayev Abdujabbor,

Andijon mashinosozlik instituti, Iqtisod fanlari doktori, professor

Qo'ldashev Obbozjon Hakimovich,

O'zbekiston milliy universiteti huzuridagi Yarimo'tkazgichlar fizikasi va mikroelektronika ilmiy-tadqiqot instituti, texnika fanlari doktori, professor

Ergashev Sirojiddin Fayazovich,

Farg'ona politexnika instituti, elektronika va asbobsozlik kafedrasida professori, texnika fanlari doktori, professor

Polvonov Baxtiyor Zaylobiddinovich,

Muhammad al-Xorazmiy nomidagi TATU Farg'ona filiali Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha direktor o'rinbosari

Zulunov Ravshanbek Mamatovich,

Muhammad al-Xorazmiy nomidagi TATU Farg'ona filiali Dasturiy injiniring kafedrasida dotsenti, fizika-matematika fanlari nomzodi

Abdullaev Temurbek Marufovich,

Muhammad al-Xorazmiy nomidagi TATU Axborot texnologiyalari kafedra mudiri, texnika fanlar bo'yicha falsafa doktori

Zokirov Sanjar Ikromjon o'g'li,

Muhammad al-Xorazmiy nomidagi TATU Farg'ona filiali Ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy-pedagogik kadrlar tayyorlash bo'limi boshlig'i, fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori

Jurnal quyidagi bazalarda indekslanadi:

Eslatma! Jurnal materiallari to'plamiga kiritilgan ilmiy maqolalardagi raqamlar, ma'lumotlar haqqoniyligiga va keltirilgan iqtiboslar to'g'riligiga mualliflar shaxsan javobgardirlar.

MUNDARIJA | ОГЛАВЛЕНИЕ | TABLE OF CONTENTS

Rasulov Akbarali Maxamatovich, Ibroximov Nodirbek Ikromjonovich, To'xtasinov Azamat G'ofurovich, NOYOB MIS METALL KLASTERLARINING GEOMETRIK TUZILISHINI KOMPYUTER EKSPERIMENTI ORQALI TADQIQ ETISH	7-11
Далиев Бахтиёр Сирожидинович, Решение уравнения Абеля методом оптимальных квадратурных формул	12-15
Saidov Mansurjon Inomjonovich, Tartiblangan statistikalarda baholarni topish usullari	16-21
Kayumov Ahror Muminjonovich, TRIKOTAJ TO'QIMASI TARKIBIDAGI IP XUSUSIYATLARI VA DEFORMATSIYAGA TA'SIRI	22-27
Muradov Farrux Abdukaxarovich, Kucharov Olimjon Ruzimurotovich, Narzullayeva Nigora Ulugbekovna, Eshboyeva Nodira Faxriddinovna, GAZLI ARALASHMALAR VA ZARARLI MODDALARNING ATMOSFERADA TARQALISHI MASALASINI YUQORI TARTIBLI APPROKSIMATSIYANI QO'LLAGAN HOLDA UNI SONLI YECHISH ALGORITMI	28-37
Maniyozov Oybek Azatboyevich, NAVIER-STOKES TENGLAMASINI KLASSIK HAMDA KLASSIK BO'LMAGAN YECHIMLARINI VA UNING O'ZIGA XOSLIGI	38-44
Tillavoldiyev Azizbek Otobek o'g'li, Tibbiy tasvirlarda reprezentativ psevdooobyektlarni segmentatsiyalash algoritmi	45-51
Fayziev Shavkat Ismatovich, Karimov Sherzod Sobirjonovich, Muxtarov Alisher Muxtorovich, DDoS hujumlarni aniqlashda neyron tarmoqlarga asoslangan gibrid modellarni ishlab chiqish	52-58
Rasulmuxamedov Maxamadaziz Maxamadaminovich, Shukurova Shohsanam Bahridin qizi, Mirzaeva Zamira Maxamadazizovna, MURAKKAB SHAKLLI, HAJMLI JISMLARNING ELASTOPLASTIK DEFORMATSIYASINING MATEMATIK MODELLARINI QURISH	59-63
Uzakov B.M., Melikuziyev M.R., TARELKALI TURDAGI REKTIKATSIYA KOLONNANING HARORAT KO'RSATKICHLARINI MOSLASHUVCHAN BOSHQARISH	64-72
Порубай Оксана Витальевна, Эволюционные алгоритмы в задачах оптимизации режимов работы региональных энергосистем	73-77
Musayev Xurshid Sharifjonovich, TRIKOTAJ TO'QIMA TASVIRLARINI ANIQLASH VA RAQAMLI ISHLOV BERISH USULLARI	78-81
Нурдинова Разияхон Абдихаликовна, ПОЛУПРОВОДНИКИ КАК МАТЕРИАЛЫ ДЛЯ ИЗГОТОВЛЕНИЯ ТЕРМОГЕНЕРАТОРОВ В МЕДИЦИНЕ	82-85
Мовлонов Пахловон Ибрагимович, ДЕГРАДАЦИЯ СЭ ПОД ДЕЙСТВИЕМ ИЗЛУЧЕНИЯ ВИДИМОЙ ОБЛАСТИ СПЕКТРА И ИОНИЗИРУЮЩЕЙ РАДИАЦИИ	86-90
Севинов Жасур Усманович, Темербекова Барнохон Маратовна, Маманазаров Улугбек Бахтиёр угли, Бекимбетов Баходир Маратович, Синтез методов цифровой регистрации в системах сбора и обработки измерительной информации для обеспечения достоверности в информационно-управляющих системах	91-96
O.S.Rayimdjonova, ISSIQLIK VA OPTOELEKTRON O'ZGARTIRGICHLARNING ASOSIY TAVSIFLARI VA UMUMIY MASALALARI	97-100
Muradov Farrux Abdukaxarovich, Narzullayeva Nigora Ulugbekovna, Kucharov Olimjon Ruzimurotovich, Eshboyeva Nodira Faxriddinovna, ATMOSFERANING CHEGARAVIY QATLAMIDA GAZLI ARALASHMALAR VA ZARARLI MODDALARNING TARQALISHI MASALASINI O'ZGARUVCHILARNI ALMASHTIRISH USULI YORDAMIDA IFODALASH VA UNING SONLI YECHISH ALGORITMI	101-107
Акбаров Давлатали Егиталиевич, Акбаров Умматали Йигиталиевич, Кучкоров Мавзуржон Хурсанбоевич, Умаров Шухратжон Азизжонович, РАЗРАБОТКА АЛГОРИТМА СИММЕТРИЧНОГО БЛОЧНОГО ШИФРОВАНИЯ НА ОСНОВЕ СЕТИ ФЕЙСТЕЛЯ ПО КРИПТОСТОЙКИМИ БАЗОВЫМИ ТАБЛИЧНЫМ ПРЕОБРАЗОВАНИЯМИ	108-113
Xolmatov Abrorjon Alisher o'g'li, Xoshimov Baxodirjon Muminjonovich, MAZUTNI REKTIKATSIYALASH QURILMALARINING VAKUUM YARATISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH	114-125
Goipova Xumora Qobiljon qizi, Dasturiy ta'minotdagi xatolarni avtomatik topish va tuzatish uchun o'qitiladigan algoritmlar	126-129
Xudoykulov Z.T., Xudoynazarov U.U., YETARLI GOMOMORFIK SHIFRLASH ALGORITMLARI YORDAMIDA AXBOROTNI KRIPTOGRAFIK HIMOYALASH	130-135
Калашников Виталий Алексеевич, ОБОСНОВАНИЕ НЕОБХОДИМОСТИ СОЗДАНИЯ СПЕЦИАЛЬНОГО АГРЕГАТА ДЛЯ ПОСЕВА СЕМЯН ПШЕНИЦЫ В МЕЖДУРЯДЬЯ ХЛОПЧАТНИКА И ОПРЕДЕЛЕНИЕ ОСНОВНЫХ ПАРАМЕТРОВ ШАРНИРНО-ПОЛОЗОВИДНОГО СОШНИКА	136-143
Ermatova Zarina Qaxramonovna, To'qimachilik sanoatida Linter qurilmalarining ahamiyatini o'rganish va kuzatish	144-146
Tolipov Nodirjon Isaqovich, Madibragimova Iroda Mukhamedovna, ON A NON-CORRECT PROBLEM FOR A BIHARMONIC EQUATION IN A SEMICIRCLE	147-151
Xudoykulov Zarif Turakulovich, Qozoqova To'xtajon Qaxramon qizi, PRESENT YENGIL VAZNLI KRIPTOGRAFIK ALGORITMINING TAHLILI	152-157
D.S.Yaxshibayev, A.H.Usmonov, Yer osti sizot suvlari sathi o'zgarishini matematik modellashtirish va sonli tadbiq qilish	158-162

MUNDARIJA | ОГЛАВЛЕНИЕ | TABLE OF CONTENTS

Tojimatov Dostonbek Xomidjon o'g'li, KIBERRAZVEDKA AMALIYOTIDA IOC, LOG VA DARK WEB MONITORING MA'LUMOTLARINING INTELLEKTUAL INTEGRATSIYASIGA ASOSLANGAN KIBERTAHDIDLARNI ERTA ANIQLASH MODELI	163-167
Mirzayev Jamshid Boymurodovich, MATNLI MA'LUMOTLARNI YASHIRIN UZATISHDA STEGANOGRAFIK USULLARDAN FOYDALANISH	168-172
Kabildjanov Aleksandr Sabitovich, Pulatov G'iyos Gofurjonovich, Pulatova Gulxayo Azamjon qizi, LSTM MODELI ASOSIDA OB-HAVO SHAROITLARINING YURAK-QON BOSIMI KASALLIKLARIGA TA'SIRINI BASHORATLASH	173-177
Erejevov Keulimjay Kaymatdinovich, SHAXSNI OVOZI ORQALI IDENTIFIKATSIYALASH ALGORITMLARI	178-183
Muxtarov Ya., Obilov H., OPERATOR USULI YORDAMIDA O'ZGARMAS KOEFFITSIENTLI CHIZIQLI DIFFERENSIAL TENGLAMALAR SISTEMASINI INTEGRALLASH	184-188
Tillaboev Muxiddinjon, PILLANI NAMLIGINI O'LCHISHNING OPTOELEKTRON QURILMASI	189-192
Atajonova Saidakhon Boratalievna, Khasanova Makhinur Yuldashbayevna, INTEGRATION OF HYBRID SYSTEM ANALYSIS METHODS TO IMPROVE DECISION-MAKING EFFICIENCY	193-196
Зулунув Равшанбек Мамагович, ТЕХНОЛОГИИ ROBOTIC PROCESS AUTOMATION В МЕДИЦИНЕ	197-200
Aliyev Ibratjon Xatamovich, Bilolov Inomjon Uktamovich, CREATING A MODEL OF THE FALL OF SOLAR ENERGY IN CERTAIN COORDINATES	201-204
Akbarov Xatam Ulmasaliyevich, Ergashev Dilshodbek Mamasidiqovich, RDB TOKARLIK DASTGOHIDA ISHLOV BERISH JARAYONINING MATEMATIK MODELINI YARATISH	205-209
Абдуллаев Темурбек Маруфжонович, Козлов Александр Павлович, Разработка интеллектуальной системы управления освещением на основе IoT - технологий	210-219
O'rinboevyev Johongir Kalbay o'g'li, Nugmanova Mavluda Avaz qizi, KLASSTERLASH USULLARI YORDAMIDA NUTQNI AVTOMATIK SEGMENTATSIYALASH	220-225
Dalibekov Lochinbek Rustambekovich, 5G TARMOQLARIDA MASSIVE MIMO TEXNOLOGIYASINI JORIY ETISHNING TAHLILI	226-232
Bozarov Baxromjon Ilxomovich, Fure almashtirishlarini taqribiy hisoblash uchun optimal kvadratur formulalar	233-235
Xusanova Moxira Qurbonaliyevna, TARMOQ QURILMALARIDA DEMILITARIZATSIYALANGAN ZONA (DMZ) NI SOZLASH ORQALI XAVFSIZLIKNI TA'MINLASH	236-239
Ravshan Indiaminov, Sulton Khakberdiyev, INTERACTION BETWEEN MAGNETIC FIELDS AND THIN SHELLS	240-244
Muradov Muhammad Murod o'g'li, Mobil aloqa tayanch stansiyalarini qayta tiklanuvchan energiya ta'minot manbalaridan foydalangan holda energiya bilan ta'minlash xususiyatlari	245-250
Kabildjanov Aleksandr Sabitovich, Pulatov G'iyos Gofurjonovich, Pulatova Gulxayo Azamjon qizi, OB-HAVO SHAROITLARINING YURAK QON BOSIMI KASALLIKLARIGA TA'SIRINI MLP MODELIDA OPTIMALLASHTIRISH	251-255
Okhunov Dilshod Mamatjonovich, Okhunov Mamatjon Xamidovich, Azizov IskandarAbdusalim ugli, Ismoilzhonov Abdullokh Farrukhbk ugli, THE USE OF BIG DATA IN THE DIGITAL ECONOMY	256-260
Abduraimov Dostonbek Egamnazar o'g'li, ELASTIKLIK NAZARIYASI MASALASIGA LIBMAN TIPIDAGI ITERATSION USULNI QO'LLASHNING MATEMATIK MODELI	261-266
Мамадалиев Фозилжон Абдуллаевич, Новый подход составления математической модели для определения параметров торможения автомобиля в экстремальных условиях эксплуатации	267-269
Nasriddinov Otadavlat Usubjonovich, FIZIK MASALALARNI MATEMATIK PAKETLAR YORDAMIDA MODELLASHTIRISH	270-272
Jo'rayev Mansurbek Mirkomilovich, Ro'zaliyev Abdumalikjon Vahobjon o'g'li, AVTOMATLASHTIRILGAN MONITORING TIZIMI SIMSIZ SENSOR TARMOG'IDA MA'LUMOTLARNI UZATISH	273-278
Shamsiyeva Xabiba Gafurovna, VIDEO MA'LUMOTLARGA ISHLOV BERISH VA KOMPYUTERLI KO'RISH ALGORITMLARINING APPARAT DASTURIY MAJMUI	279-284
Atajonov Muhiddin Odiljonovich, AVTONOM FOTOELEKTRIK MODULNI MODELLASHTIRISH	285-288
J.M. Kurbanov, S.S.Sabirov, J.J.Kurbonov, NANOKATALIZATOR OLIH TEXNOLOGIYASIDA "NAVBAHOR" BENTONITINI QURITISH VA KUYDIRISH JARAYONLARINING TERMOGRAVIMETRIK TAHLILI	289-293
Umarov Shukhratjon, Rakhmonov Ozodbek, ASSESSMENT OF THE LEVEL OF SECURITY AVAILABLE IN 4G AND 5G MOBILE COMMUNICATION NETWORKS	294-297
Soliyev Bahromjon Nabijonovich, Elektron tijorat savdolarini dasturiy yondashuvi tahlilida metodlar, matematik model va amaliy ko'rsatkichlar	298-302
Asrayev Muhammadmullo Abdullajon o'g'li, SINFLAR ORASIDAGI MASOFA, QAROR QABUL QILISH QOIDASI VA AJRATISH FUNKSIYASI	303-305

MUNDARIJA | ОГЛАВЛЕНИЕ | TABLE OF CONTENTS

Polvonov Baxtiyor Zaylobidinovich, Khudoyberdieva Muxayyoxon Zoirjon qizi, Abdubannabov Mo'yudinjon Iqboljon o'g'li, Ergasheva Gulruksor Qobiljon qizi, Tohirjonova Zahro Shovkatjon qizi, Mamasodiqov Shohjahon, CHARACTERIZATION OF PHOTOLUMINESCENCE SPECTRUM OF CHALCOGENIDE CADMIUM-BASED SEMICONDUCTOR POLYCRYSTALLINE FILMS	306-315
Sharibayev Nosirjon Yusupjanovich, Musayev Xurshid Sharifjonovich, TRIKOTAJ TO'QIMALARINI REAL VAQT REJIMIDA ANIQLANGAN NUQSONLARNI TAHLIL QILISH	316-320
Эргашев Отабек Мирзапулатович, Асомиддинов Бекзод, СОЗДАНИЕ ПРОГРАММНЫХ МОДУЛЕЙ ДЛЯ РЕШЕНИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНЫХ ЗАДАЧ ИНФОРМАЦИОННЫХ СИСТЕМ	321-326
Djurayev Sherzod Sobirjonovich, Ermatova Zarina Qaxramonovna, YANGI KONSTRUKSIYADAGI MULTISIKLON QURILMASINING ENERGIYA SAMARADORLIGINI TAHLIL QILISH	327-331
J.M. Kurbanov, S.S.Sabirov, J.J.Kurbonov, "NAVBAHOR" BENTONITINING MODIFIKATSIYALANGAN NAMUNASINI O'YUCH EMMda QIZDIRISH HARORATIGA QARAB TEKSTURA XUSUSIYATLARINING O'ZGARISHI	332-337
Sharibayev Nosirjon Yusubjanovich, Kayumov Ahror Muminjonovich, SINOV YORDAMIDA TRIKOTAJ MAXSULOTLARINI SHAKL SAQLASH VA DEFORMATSIYALANISH JARAYONLARINI MONITORINGI	338-343
Muminov Kamolkhon Ziyodjon o'g'li, Artificial Intelligence in Cybersecurity, Revolutionizing Threat Detection and Response Systems	344-347
Тажибаев Илхом Бахтиёрович, ОБРАБОТКА МНОГОКАНАЛЬНЫХ СИГНАЛОВ В РАДИОЧАСТОТНЫХ И ОПТИЧЕСКИХ СИСТЕМАХ	348-351
Karimov Sardor Ilhom ugli, Sotvoldiyeva Dildora Botirjon qizi, Karimova Barnokhon Ibrahimjon qizi, COMPARISON OF MULTISERVICE REMOTE SENSING DATA FOR VEGETATION INDEX ANALYSIS	352-354
Abdurasulova Dilnoza Botirali kizi, PNEUMATIC AND HYDRAULIC TECHNICAL TOOLS OF AUTOMATION	355-359
Абдукадилов Бахтиёр Абдувахитович, СПОСОБЫ НАСТРОЙКИ ВЕСОВ ДЛЯ СНИЖЕНИЯ ПОТЕРЬ ПРИ ОБУЧЕНИИ ДАННЫХ В НЕЙРОННЫХ СЕТЯХ	360-365
Turakulov Otabek Xolmirzayevich, Mamaraufov Odil Abdixamitovich, IJTIMOYI TARMOQLARDA ELEKTRON MATNLI MA'LUMOTLARNI TASNIFLASHNING NEYRON-NORAVSHAN ALGORITMI	366-370
Asrayev Muhammadmullo Abdullajon og'li, Muxtoriddinov Muhammadyusuf Temirxon o'g'li, REGIONS APPLICATIONS SYSTEMS RECOGNITION	371-373
Raximov Baxtiyor Nematovich, Yo'ldosheva Dilfuza Shokir qizi, Majmuaviy markazlashtirilgan tizimlarning arxitekturasi va funksiyalari	374-378
Нурилло Мамадалиев Азизиллоевич, Моделирование конфликтных ситуаций телевизионных изображений в процессе обработки видеoinформации	379-381
A.A. Otaxonov, ОБНАРУЖЕНИЕ И ОЦЕНКА ФИШИНГОВЫХ URL-АДРЕСОВ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ АЛГОРИТМОВ МАШИННОГО ОБУЧЕНИЯ	382-390
Akbarov Xatam Ulmasaliyevich, Ergashev Dilshodbek Mamasodiqovich, X12M MARKALI PO'LAT UCHUN TERMOSIKLLI ISHLOV BERISHNI AMALGA OSHIRISH PARAMETRLARI	391-396
Abdukodirov Abduvaxit Gapirovich, Abdukadirov Baxtiyor Abduvaxitovich, YUZ TASVIRLARINI GEOMETRIK NORMALLASHTIRISH ALGORITMINI ISHLAB CHIQISH	397-401
D.B.Abdurasulova, T.U.Abduhafizov, RAQAMLI IQTISODIYOTNING O'SISHI VA UNING TADBIRKORLIK FAOLIYATIGA TA'SIRI	402-405
Ibragimov Navro'zbek Kimsanbayevich, Hududiy oliy ta'lim muassasalarida raqobat ustunligini ta'minlashning diagnostik tahlil qilish uchun dasturiy ta'minot	406-413
Melikuziyev Azimjon Latifjon ugli, USING COMPUTER-SIMULATOR PROGRAMS IN TEACHING PARALINGUISTIC UNITS	414-417
Soliyev B.N., Ismoilova M.R., ELEKTRON TIJORATDA QAYTARILISHLARNI OPTIMALLASHTIRISH VA ULARNING NATIJALARI	418-421
Ergashev Otabek Mirzapulatovich, FUZZY RULE BASE DESIGN FOR NUMERICAL DATA ANALYSIS	422-428
Abdukadirova Gulbahor Xomidjon qizi, Abduqodirova Mohizoda Ilxomidin qizi, YUZ TASVIRLARIGA DASTLABKI ISHLOV BERISHDA NEYRON TARMOQ ALGORITMLARINI QO'LLASH SAMARADORLIGI	429-436
Садикова Мунира Алишеровна, ТРАНСФОРМАЦИЯ УПРАВЛЕНИЯ В ЦИФРОВУЮ ЭПОХУ	437-444
Pulatov Sherzod Utkurovich, Djumaniyazov Otabek Baxtiyarovich, THE ROLE OF IoT TECHNOLOGIES IN MONITORING THE ENVIRONMENTAL IMPACT OF INDUSTRIAL ENTERPRISES IN THE KHOREZM REGION	445-448
Mukhammadyunus Norinov, RESEARCH ON INCREASING THE BRIGHTNESS OF TELEVISION IMAGES	449-455
Arabboyev Alisher Avazbek o'g'li, DIFFIE-HELLMAN ALGORITMI VA XAVFSIZ KALIT ALMASHISH PROTOKOLLARI	456-458
Raximov Baxtiyor Nematovich, G'oiyova Xumora Qobiljon qizi, Ovoz tovushlari intellektual taxlili asosida videokuzatuz tizimini boshqarish	459-462

YANGI KONSTRUKSIYADAGI MULTISIKLON QURILMASINING ENERGIYA SAMARADORLIGINI TAHLIL QILISH

Djurayev Sherzod Sobirjonovich,

t.f.f.d., dotsent, Namangan muhandislik-texnologiya instituti
Sherzoddjurayev1989@gmail.com

Ermatova Zarina Qaxramonovna,

Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot
texnologiyalari universiteti
Katta o'qituvchi
ermatovazarinabonu@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada yangi konstruktsiyadagi multisiklon qurilmasining energiya samaradorligi tahlil qilinadi. E'tibor energiya sarfini kamaytirish va samaradorlikni oshirishga qaratilgan strategiyalarni aniqlashga va ularni matematik modellar yordamida asoslab berishga qaratilgan. Tahlil siklondagi aerodinamik kuchlar, bosim tushishi natijasida yo'qolgan energiya va qurilmaning umumiy samaradorligi bo'yicha chuqurroq matematik modellashtirish asosida amalga oshiriladi. Tahlil natijasida energiya samaradorligini yanada oshirish bo'yicha yangi dizayn takliflari kiritiladi va ushbu takliflar matematik jihatdan asoslanadi, ular energiya sarfini minimal darajaga yetkazishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Energiya samaradorligi, multisiklon, aerodinamik tahlil, bosim tushishi, matematik modellashtirish, energiya sarfi, siklon dizayni

Kirish. Multisiklon qurilmalari sanoatda gazlardan zarralarni ajratish uchun keng qo'llaniladi. Biroq, ularning energiya sarfi katta ahamiyatga ega bo'lib, bu ishlab chiqarish xarajatlari va ekologik barqarorlikka bevosita ta'sir qiladi [1-4]. Multisiklonning energiya samaradorligi siklonning dizayni, ichidagi aerodinamik kuchlar va qurilmadagi bosim tushishiga bog'liq. Ushbu tadqiqot yangi konstruktsiyadagi multisiklon qurilmasining energiya samaradorligini tahlil qilish va uni optimallashtirish bo'yicha strategiyalarni ishlab chiqishga qaratilgan.

Adabiyotlar sharhi va metodologiya. Avvalgi tadqiqotlar siklon dizaynini yaxshilashga, ko'pincha energiya sarfini oshirish evaziga, e'tibor qaratgan. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, siklonning dizaynini, masalan, kirish geometriyasini, voronka va siklon tanasining shaklini o'zgartirish orqali sezilarli energiya tejashga erishish mumkin. Ammo, aerodinamik tahlil va energiya samaradorligini birlashtirgan holda tizimli yondashuv zarur. Ushbu maqola oldingi ishlarni davom ettiradi va matematik modellar asosida eng

energiya samarador dizaynni aniqlashga qaratiladi [5-7].

Multisiklonning energiya samaradorligi suyuqlik dinamikasi va energiya saqlanish qonunlariga asoslanib tahlil qilinadi. Quyidagi asosiy omillar tahlilda hisobga olinadi:

Aerodinamik kuchlar multisiklon qurilmasida gaz va zarrachalarga ta'sir qiluvchi asosiy omillardir. Ushbu kuchlar zarralarning siklon ichida harakatini aniqlaydi va natijada energiya sarfini belgilaydi. Multisiklon ichidagi harakatlanayotgan gaz oqimi va zarrachalarga ta'sir qiluvchi asosiy kuchlar:

- Markaziy kuch (Centripetal Force, F_c):** Markaziy kuch zarralarni siklon devorlariga qarab harakatlantiradi. Bu kuch zarralarning tangensial tezligi va siklonning radiusi bilan bog'liq. Markaziy kuch quyidagicha ifodalanadi:

$$F_c = \frac{mv^2}{R}$$

bu yerda, m - zarraning massasi, v - tangensial tezlik, R - siklon radiusi.

Markaziy kuchning katta bo'lishi zarralarning tezroq ajralishini ta'minlasa-da, bu tezlikning oshishi bilan energiya sarfi ham ortadi. Shu sababli, optimal tangensial tezlikni topish zarur, bu esa energiya samaradorligini oshirish uchun muhimdir.

Qarshilik kuchi (Drag Force, F_d): Zarralarga ta'sir qiluvchi qarshilik kuchi gazning yopishqoqligi tufayli yuzaga keladi va zarralarning harakatiga qarshilik ko'rsatadi. Qarshilik kuchi quyidagicha ifodalanadi:

$$F_d = 6\pi\mu r v_r$$

bu yerda, μ - gazning dinamik yopishqoqligi, r - zarraning radiusi, v_r - radial tezlik.

Qarshilik kuchi ortib borishi bilan zarralarning siklon devorlariga yetib borishi qiyinlashadi, bu esa siklonning samaradorligini kamaytiradi. Shu sababli, qarshilik kuchini minimallashtirish va markaziy kuchni optimal darajada ushlab turish kerak.

Bosim tushishi va energiya yo'qotishlari:

Bosim tushishi multisiklon qurilmasida energiya yo'qotishlarining asosiy sabablaridan biridir. Bosim tushishi gaz oqimining tezligi, yo'nalishi va siklonning geometrik parametrlari bilan bog'liq. Bosim tushishi energiya yo'qotishlariga olib keladi, bu esa umumiy samaradorlikka salbiy ta'sir qiladi.

Siklon bo'ylab bosim tushishi energiya yo'qotishlariga sabab bo'ladi. Bu Bernulli tenglamasi yordamida hisoblanadi, bu tenglama bosim, tezlik va balandlik o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlaydi. Bosim tushishi (ΔP) quyidagicha ifodalanadi:

$$\Delta P = \frac{\rho v_1^2}{2} - \frac{\rho v_2^2}{2} + \rho g(h_2 - h_1)$$

bu yerda, ρ - gazning zichligi, v_1 va v_2 - gazning turli nuqtalardagi tezliklari, h_1 va h_2 - ushbu nuqtalardagi balandliklar.

Bosim tushishi ortgan sari energiya yo'qotishlari ham ortadi. Shu sababli, siklon dizaynida bosim tushishini minimallashtirish uchun optimal sharoitlar yaratish zarur. Buning uchun kirish va chiqish nuqtalari o'rtasidagi balandlik farqini kamaytirish va gaz oqimini silliq yo'naltiruvchi dizaynlar yaratish kerak.

Energiya samaradorligini tahlil qilish:

Energiya samaradorligini oshirish bo'yicha takliflar

Tahlil asosida, multisiklonning energiya samaradorligini oshirish uchun quyidagi strategiyalar taklif etiladi va ularning har biri matematik modellar yordamida isbotlanadi:

Kirish geometriyasini optimallashtirish:

Kirish geometriyasini tangensial tezlikni oshiruvchi va bosim tushishini minimallashtiruvchi shaklda dizayn qilish kerak. Buning uchun spiral yoki silliq kirish kanallarini qo'llash samarador bo'ladi. Kirish geometriyasini optimallashtirish tangensial tezlikni oshirish orqali markaziy kuchni oshiradi:

$$F_c \propto \frac{v^2}{R}$$

Bunda, energiya sarfini oshirmasdan optimal tangensial tezlikka erishish uchun kirish kanali o'lchamlari va shakllari tanlanadi.

Bosim tushishini minimallashtirish:

Bosim tushishini minimallashtirish uchun kirish va chiqish nuqtalari o'rtasidagi balandlik farqini kamaytirish va gaz oqimiga qarshilikni kamaytiruvchi silliq voronka dizaynini qo'llash kerak. Bernulli tenglamasidan foydalanib bosim tushishi quyidagicha kamaytiriladi:

$$\Delta P = \frac{\rho v_1^2}{2} - \frac{\rho v_2^2}{2}$$

Bunda, chiqish tezligini oshirmasdan bosim tushishini kamaytirish orqali energiya samaradorligini oshirish mumkin.

Markaziy va qarshilik kuchlarini muvozanatlash:

Siklon dizayni markaziy va qarshilik kuchlarini optimal darajada muvozanatlash orqali energiya samaradorligini oshirishni maqsad qilishi kerak. Buning uchun siklonning radiusi, balandligi va gaz oqimining yo'nalishi kabi parametrlar moslashtiriladi. Markaziy va qarshilik kuchlari muvozanati quyidagicha ifodalanadi:

$$F_c = F_d$$

Bu tenglamaning qondirilishi energiya samaradorligini oshiradi.

Piral kanaldan foydalanish kirish geometriyasini optimallashtirishda samarali yechim bo'lishi mumkin. Spiral kanal gaz oqimining tangensial tezligini oshirish va shu bilan markaziy kuchni kuchaytirish imkonini beradi, bu esa zarralarning siklon devorlariga tezroq yetib borishini ta'minlaydi.

Spiral kanal orqali gaz oqimini optimallashtirish va zarralarning samarali ajralishini ta'minlash uchun markaziy kuchning vaqt va tangensial tezliklarga bog'liqligini ko'rsatadigan matematik modelni yaratishimiz mumkin.

Tangensial Tezliklarning Vaqtga Bog'liqligi

Spiral kanalning ta'sirida tangensial tezlik $v(t)$ vaqtga bog'liq ravishda o'zgaradi. Bu tezlik vaqt davomida o'zgarishi mumkin:

$$v(t) = v_0 + \Delta v(t)$$

Bu yerda:

- v_0 — boshlang'ich tangensial tezlik,
- $\Delta v(t)$ — vaqtga bog'liq qo'shimcha tezlik.

Qo'shimcha tezlik vaqt bilan o'zgarishi quyidagi differensial tenglama bilan ifodalanadi:

$$\frac{d(\Delta v(t))}{dt} = \alpha(v_0 - \Delta v(t))$$

Bu yerda α — tezlikning o'zgarish tezligi koeffitsiyenti. Bu tenglama vaqt o'tishi bilan qo'shimcha tezlikning qanday o'zgarishini ko'rsatadi.

Markaziy Kuchning Hisoblanishi

Markaziy kuch F_c tangensial tezlik $v(t)$ va siklon radiusi R ga bog'liq:

$$F_c(t) = \frac{mv(t)^2}{R}$$

Bu yerda:

- m — zarraning massasi,
- R — siklon radiusi.

Tangensial tezlik vaqtga bog'liq bo'lganligi sababli, markaziy kuchning ifodasi ham vaqtga bog'liq bo'ladi:

$$F_c(t) = \frac{m(v_0 + \Delta v(t))^2}{R}$$

Differensial Tenglama. Tangensial tezlikning vaqtga bog'liq o'zgarishi $\Delta v(t)$ va markaziy kuchning vaqtga bog'liq ifodasi quyidagi differensial tenglama orqali ifodalanadi:

$$\frac{dF_c(t)}{dt} = \frac{d}{dt} \left(\frac{m(v_0 + \Delta v(t))^2}{R} \right)$$

Bu tenglamani hisoblash uchun, tangensial tezlikning vaqtga bog'liq o'zgarishini hisobga olamiz:

$$\frac{dF_c(t)}{dt} = \frac{2m(v_0 + \Delta v(t))}{R} \cdot \frac{d(\Delta v(t))}{dt}$$

Bu yerda,

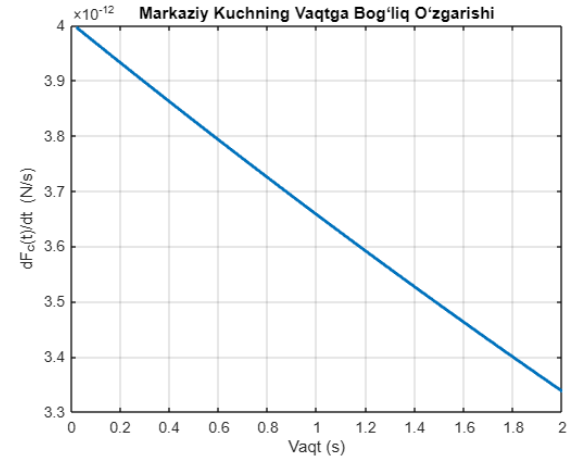
$\frac{d(\Delta v(t))}{dt}$ tangensial tezlikning vaqtga bog'liq o'zgarishi.

Shu bilan birga, tangensial tezlikning vaqtga bog'liq o'zgarish tezligi quyidagi tenglama bilan berilgan:

$$\frac{d(\Delta v(t))}{dt} = \alpha(v_0 - \Delta v(t))$$

Shunday qilib, markaziy kuchning vaqtga bog'liq o'zgarishi quyidagi ko'rinishga ega bo'ladi (1-rasm):

$$\frac{dF_c(t)}{dt} = \frac{2m(v_0 + \Delta v(t))}{R} \cdot \alpha(v_0 - \Delta v(t))$$

1-rasm. Markaziy kuchning vaqtga bog'liq o'zgarishi grafigi

Kuchlar Muvozanati. Markaziy kuchning oshishi va uning vaqtga bog'liqligini hisobga olgan holda, siklonning samaradorligini optimallashtirishda vaqt va tangensial tezliklarning ta'sirini yanada chuqurroq tahlil qilish mumkin.

Bosim Tushishi va Energiya Yo'qotishlari

Shunday qilib bosim tushishi va energiya yo'qotishlarini tahlil qilishda quyidagi formulalardan

foydalanamiz. Spiral kanal orqali energiya yo'qotishlari minimal bo'ladi:

$$E_{spiral} = \frac{1}{2} \rho (v_s^2 - v_0^2) \cdot A_s$$

Bu yerda, A_s spiral kanalning kesimi maydoni. Spiral kanalning afzalligi shundaki, u gaz oqimini silliq yo'naltiradi va energiya sarfini oshirmasdan samaradorlikni oshiradi.

Spiral kanalni qo'llash orqali energiya samaradorligini oshirish mumkin. Spiral kanal orqali tangensial tezlik oshadi, bu esa markaziy kuchning kvadratiga bog'liq holda ortadi. Matematik model orqali spiral kanalning ta'siri quyidagi ifodalar bilan ko'rsatiladi:

$$F_c(t) = \frac{m(v_0 + k_s \cdot v_0)^2}{R}$$

Spiral kanalning qo'shgan qo'shimcha tezligi $k_s \cdot v_0$ bilan ifodalanadi.

Natijalar. Yangi konstruksiyadagi multisiklonning energiya samaradorligini tahlili shuni ko'rsatadiki, kirish geometriyasini optimallashtirish va bosim tushishini minimallashtirish energiya samaradorligini oshirishning asosiy omillaridir. Markaziy kuchning tangensial tezlikning kvadratiga proporsional ekanligi aniqlangan, bu esa tangensial tezlikni oshirish orqali zarrachalarni ajratish samaradorligini yaxshilash mumkinligini ko'rsatadi, lekin bu energiya sarfini ham oshiradi. Shu sababli, bu ikki omil o'rtasida muvozanatni ta'minlash kerak.

Bosim tushishi tahlili kirish va chiqish o'rtasidagi balandlik farqini minimallashtirish energiya yo'qotishlarini kamaytirishga yordam berishini ko'rsatdi. Shuningdek, kirish va voronkaning silliq shakllaridan foydalanish bosim tushishini kamaytirish va energiya samaradorligini oshirish imkonini beradi.

Muhokama

Ushbu tahlil natijalariga asoslanib, multisiklonning energiya samaradorligini oshirish uchun quyidagi strategiyalar taklif etiladi:

1. Optimizatsiyalangan kirish geometriyasi:

- Kirish geometriyasi tangensial tezlikni maksimal darajada oshirish bilan birga bosim tushishini minimallashtirish

uchun optimallashtirilishi kerak. Buning uchun silliq yoki spiral shakldagi kirish dizaynidan foydalanish mumkin, bu gaz oqimini siklonga silliq yo'naltiradi va turbulensiyaning kamaytirilishi kerak.

2. Bosim tushishini kamaytirish:

- Kirish va chiqish o'rtasidagi balandlik farqini minimallashtirish orqali energiya yo'qotishlarini kamaytirish mumkin. Bundan tashqari, voronkaning silliq dizayni gaz oqimiga qarshilikni kamaytiradi va energiya samaradorligini oshiradi.

3. Markaziy va qarshilik kuchlarini muvozanatlash:

- Siklonning dizayni markaziy va qarshilik kuchlarini muvozanatlash orqali zarrachalarni ajratish samaradorligini optimallashtirish bilan birga energiya sarfini oshirmaslik kerak. Buning uchun siklonning diametri va balandligini o'zgartirish orqali optimal ish sharoitlarini yaratish mumkin.

4. Material tanlash va sirtni ishlov berish:

- Siklon devorlari uchun past ishqalanish koeffitsientiga ega materiallardan foydalanish, ishqalanish natijasidagi energiya yo'qotishlarini kamaytirishga yordam beradi. Bundan tashqari, sirtning silliqqligini oshirish orqali gaz oqimiga qarshilikni kamaytirish va energiya samaradorligini oshirish mumkin.

Ushbu strategiyalarni amalga oshirish orqali multisiklonning energiya samaradorligini sezilarli darajada oshirish mumkin. Taklif etilgan dizayn o'zgarishlari ushbu tadqiqotda ishlab chiqilgan matematik modellar bilan tasdiqlangan bo'lib, ular energiya tejash imkoniyatlarini ko'rsatadi va yuqori ajratish samaradorligini saqlab qoladi.

Xulosa. Ushbu maqolada spiral kanal yordamida multisiklon qurilmasining energiya

samaradorligini oshirish bo‘yicha tahlil olib borildi. Spiral kanal gaz oqimini optimallashtirib, tangensial tezlikni oshiradi va markaziy kuchni kuchaytiradi. Matematik modellar va differensial tenglamalar yordamida spiral kanalning energiya samaradorligiga ta’siri ko‘rsatildi. Natijada, spiral kanalni qo‘llash energiya samaradorligini sezilarli darajada oshirishi mumkinligi aniqlangan. Bu usul, yuqori samaradorlikni ta’minlash uchun yangi konstruksiyadagi multisiklon qurilmalari uchun tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Zhang, X., & Chen, Y. (2019). *Optimization of Cyclone Separator Design for Energy Efficiency in Industrial Applications*. Journal of Environmental Engineering, 45(2), 112-123. DOI: 10.1016/j.jenveng.2019.01.003
2. Smith, D. & Wilson, P. (2018). *Cyclone Technology in Air Pollution Control: Performance and Efficiency*. Chemical Engineering Journal, 256(3), 150-162. DOI: 10.1016/j.cej.2018.03.013
3. Petrov, A., & Vasilyev, N. (2020). *Energy-Saving Solutions for Cyclonic Separators in the Petrochemical Industry*. Energy Reports, 6, 98-106. DOI: 10.1016/j.egyr.2020.08.020
4. Martínez, R., & González, L. (2017). *Advances in Multi-Cyclone Design for Improved Efficiency in Industrial Dust Collection*. Powder Technology, 318, 456-465. DOI: 10.1016/j.powtec.2017.08.004
5. Kim, H., & Park, J. (2021). *Computational Fluid Dynamics (CFD) Modeling of Cyclone Separators: A Review of Energy Efficiency and Design Improvements*. Process Safety and Environmental Protection, 148, 123-135. DOI: 10.1016/j.psep.2021.03.012
6. Johnson, M., & Lee, S. (2016). *Evaluation of Energy Consumption in Multi-Cyclone*

Systems Used for Air Filtration in Power Plants. Energy Efficiency, 9(5), 879-891. DOI: 10.1007/s12053-016-9405-9

7. Brown, R., & Hays, A. (2022). *Innovative Cyclone Separator Designs for Enhanced Energy Performance*. Journal of Cleaner Production, 350, 128945. DOI: 10.1016/j.jclepro.2022.128945

